

bio je svladan kada je protagonist ove životne povijesti osjetio Boga. I tada je neminovno nastupio osjetljivi kontrast, jer trebalo je oporu narav preoblikovati. Nikakvo čudo da odrasli obraćenik ostane dugo vremena nekako bipolarno orijentiran.

Na prvim stranicama ima i više-manje značajnih digresija. Očekivali bismo kakav je doista bio taj odlučujući susret s Bogom. Ali toga doživljava u detaljima nema. Jedno je osobito važno spomenuti. Pisac je živio u vrlo šarolikoj sredini. Tu je sredinu upoznao. Doživio njenu dramatičnost. Zbog toga je mogao kasnije kao svećenik ući u nju da je preobrazi. Poznavajući takve stvarnosti mogu stvarnije i gledati na istinski život nego oni koji odrastu u donekle umjetno sastavljenoj zajednici sjemenišnog odgajališta.

Nemojmo se čuditi što i pisac u »doživljava Boga« često spominje sebe. Sklon je osuđivati ili minorizirati prostore doživljava drugih osoba. Razumijemo ga. Istina, ništa neispravna što doživljuje Boga preko Krista. Normalno. Ipak nije osnovano minorizirati naučavanje sv. Pavla 1, 20, jer to je uvijek zakonita ljestvica do Boga. K tome, još uvijek je važno istaknuti da su različiti putevi milosti. Možda će netko »doživjeti« Boga preko tragičnih životnih iskustava, netko preko unutarnjih sukoba, netko preko cvjetućih staza, itd. Previše je pisac bio centriran na sebe da bi sada u službi Bogu na sebe jednostavno zaboravio. Osuđuje »cerebralce«, a možda bi netko njega s protivnih pozicija osudio kao »sentimentalca«, ili kao »srčanog idejnog bolesnika« i sl.

Nema sumnje da pisac odražava svoju etničku pripadnost. Ima tu stranica vrlo zvučnih, ali također sličnih nekom »apsolutnom« ili »apstraktnom« slikarstvu tako raširenom stilu u pokoncilskoj teologiji. Vide se neke konture, linije, boje, ponekad vrlo oštre, ali isto tako počesto nedostaju konkretni predmeti, praktične kategorije, životno-funkcionalne kategorije. Tko bi pokušao neke apstraktne kategorije kako ih pisac iznosi, prebaciti na praktični život, morao bi ga posta-

viti naglavce. I to naglavce u osnovnim zasadama. Doista, kao da je i sam predvidio tu objekciju pa se ogradio (str. 60) od te zamjerke. Ostaje pitanje hoće li čitalac više biti zaveden nekim zvučnim a višeznačnim frazama u knjizi ili s nekoliko »poniznih« riječi na str. 60. Ipak nije mogao a da ne završi s naglaskom na svoju osebnost (»drugdje«) i iznimnost.

Divimo se zanosu žarke duše. I pozdravljamo ovaj prijevod na hrvatski jezik. Ipak, mora se reći da su nas neke pojave na prostoru prevodilačke aktivnosti počele gušiti. I ovdje nam je pisac puno rekao kao obraćenik ili »oživljeni« vjernik, ali nije nam puno rekao kao Francuz. Svaka knjiga izrasla na svom etničkom terenu prenosi i neke osobine tog terena, koje ne uvjetuju uvijek rast plemenitih biljaka na drugim terenima. Nemojmo misliti da će svaki čitalac biti u stanju otkriti te pokušaje »zaposjedanja« tuđih terena. Pravilno ocijeniti, npr., postavljanje pitanja institucionalnosti u Crkvi.

I s ove strane bilo bi poželjno da prijevodi budu ili doista općenite naravi, prihvatljivi za sve, ili da izdavači poprate izdanje nekim upozorenjima ili opaskama. To smatram potrebnim, jer svaka knjiga mora izgrađivati, a ne izgrađuje se aforističkim i višesmislenim izrazima. Mudrost je u jasnoći, određenosti, jer i život je u osnovama nešto određeno.

J. K.

P. ATANASIO MATANIĆ OFM, Dottrina di Giovanni Duns Scotto sulla connessione delle virtù morali, Rim 1968; izvadak iz III sveška skolastičko-skotističkih studija.

Doista, članak je vrlo neznatan i oblik je iznošenja problema donekle arhaičan, ali je vrijedno tom prigodom spomenuti kako se problemi nadovezuju jedan na drugi u različitim oblicima, ali u istoj suštinskoj problematici. To je razlog zbog kojega i recenziramo tu malu stvar.

Očito je da i mišljenje Skotovo predstavlja dokaz za pluralizam mišljenja koji je vladao u staro do-

ba unutar crkvenih krugova. Na zaključke Skotovog sistema odgovorit će predstavnik drugih sistema kao na objeckije. Tako bi netko mogao reći da se u tim tezama (str. 269) miješa esencijalni i egzistencijalni aspekt, ali bi također rekao da bi s malo više analize i traženja spojnih ideja došlo do podudaranja ili barem do nekontradiktornog odnosa prema nauci sv. Tome.

Radije recimo kako je potrebno da se ova »stara« pitanja danas obuku u novije ruho. Da se pokaže njihova aktualnost. Kad se govori o jedinstvu čovječjeg *javstva* sa psihološke i etičke strane, ili o njegovu totalitetu, ili o ravnoteži između pojedinih psiho-etičkih snaga u čovjeku te o njegovu »ritmu« i sl., prelazi se jednostavno u isto pitanje postavljano u apstraktnoj formi o povezivanju kreposti u jedinstvu čovjeka, odnosno kršćanina.

Najpogibelnija bi bila zabluda miješati nauku o povezanosti kreposti po nauci sv. Tome s naučavanjem stoika da u čovjeku nema uopće kreposti ako nisu prisutne sve kreposti. Prirodne sklonosti na neke kreposti i njihova primitivna očitovanja, povremene afirmacije ili realizacije na području pojedinih kreposti, nepotpuno stečene kreposti i sl., dokazuju da je naučavanje stoika neosnovano. Protivi se činjenicama.

P. Häring u svojoj moralci (franc. izd. I, str. 274) navodi vrlo značajan slučaj svećenika-alkoholičara u romanu G. Greena »Moć i slava«. Taj svećenik se pojavljuje kao heroj u mnogim krepostima, ali odan piću. Ispravno opaža P. Häring da u nekom čovjeku može biti doista ukorijenjena jedna krepost, dok, barem na vanjštni, taj isti čovjek pokazuje veliku zaostalost u drugim krepostima. Radi se o neuravnoteženoj fizičkoj konstituciji. Na području pića on nije potpun čovjek. Njegova sloboda je ograničena. Ali taj defekt ne obara istinu da je njegova nutrina orijentirana na kreposne vrednote, na svetost.

I na tom području taj svećenik-pijanac pokazuje kreposno raspoloženje, jer on se bori da svlada taj

defekt. On uživa unutarnje svjetlo, onu slobodu upravljenosti prema kreposti. Njegovo pijanstvo ne predstavlja zlobne ispade koliko dokaze subjektivne, konstitucionalne slabosti.

Tako bismo se vratili na klasično naučavanje sv. Tome: koliko je krepost savršenija, toliko je jedinstvenija, povezanija. Povezana je u svijesti *javstva*, ravnoteži svih kreposti prema vodstvu razboritosti, odnosno svete ljubavi. Kreposti ne mogu funkcionirati ekvilibrirano bez životne mudrosti, odnosno razboritosti, a razboritost sa svoje strane ne može nastupati ako nema kreposnih aktivnosti. Koga ili što će razboritost voditi ako nema drugih kreposti?

S ovom distinkcijom nema teškoće da se i s gledišta drugih sistema prihvati solucija Skotova, jer doista nijedna krepost ne traži drugu, ali ako »nastupa«, svaka će biti povezana u psiho-etičkom jedinstvu *javstva*, ili neće predstavljati potpunu krepost.

A sve je ovo od velike važnosti osobito za pedagoško područje. Pedagoški integralizam je zahtjev zdrave pedagogije. A taj integralizam ima svoju polaznu točku u nauci i povezanosti kreposti u ravnoteži odgajaničkova *javstva*.

J. K.

FRANÇOIS HOUTART, *Sociologija i pastoral*, prijevod, Zagreb 1968, str. 7—91.

Ovu publikaciju treba primiti sa zahvalnošću. Dovoljno bi bilo da se prihvati kao poziv da i kod nas treba donekle preispitivati pastoralni rad. Osjeća se potreba naglasaka na pozitivnu sociologiju, jer ova kod nas i ne postoji. Nismo sredili ni generalne statistike, a da se i ne govori o nedostatku pojedinačnih i komparativnih statistika.

Ipak, važno je upozoriti da kod mnogih vlada iluzija u svemoć »demona planifikacije«, kako je govorio Pio XII. Pisac ove knjžice izrekao je tu misao na str. 87, odbacujući krivo stanovište onih koji su poslije uvida u ankete ostali »razočarani« jer su »možda nesvjesno mislili da će im opis neposred-